

A KAZÁROK.

Zsidó mindig volt és mindig lesz; mindenütt volt és mindenütt lesz. Ég alatt és földszinén: nem jártam olyan vidéken, olyan országban, ahol zsidó ne lett volna. Havasok ormán, tengerek partján, bányák mélyében — ahol munka van és munka nincs, oltalmazott helyen és veszélyes ponton, békében és háborúban, szántóföldön és gyárban, üzletekben és zsákhordásnál a kikötőkben — mindenütt van zsidó.

De kazár nincs mindenütt. Kazár név alatt lengyelzsidót értek. Ezen általános nevet azért nem használom, mert a szerencsétlen lengyel nemzetet kimélni akarom, hogy neve ilyen összeköttetésben szerepeljen. És nem használom azért sem, mert a zsidó szó vallásfelekezeti fogalom. Már pedig óvakodni akarok annak a vádnak még a színétől is, mintha vallásfelekezeti szempontok vezetnének.

Nem, mintha joga nem volna az írónak a hitvallás befolyása és nevelő hatása alapján ítélni meg valamely népet. Tették ezt már igen sokan és teszik is, anélkül, hogy szükségképpen elveszítenék a tárgyi igazság mérlegét. A kritika jogköre kiterjed minden hitágazatra. Egy nép lelki állapotát, művelődési folyamát, jellemét alaposan megérteni nem is lehet, ha szemügyre nem vétetik azon befolyás, melyet rá a hitélet gyakorol.

Az egyházi szervezet idegszállait a történelmi fejlődés mindenütt beleszította az állami szervezetbe. Ez alól nem képeznek kivételt sem a hinduk, sem a keresztények, sem a zsidók, sem a mohamedánok. A gondolat és a kutatás szabadságához tartozik tehát annak a vizsgálata, hogy az egyházi szervezet ideg-

szálai miként működnek a családban, az iskolában, a jogéletben, a politikai felfogásban és a közerkölcshen.

De én mégis szigorúan tartózkodom a vallási szempontoktól. Mert azt tudnám indokolni, hogy a keresztény eszme pedagógiai hatása alatt az emberiség megjavult. De azt, hogy az erkölcsi és fizikai tisztátalanságnak az a mélységes foka, melybe a kazárok süllyedtek, a Mózes tanából eredne, vagy azzal bármi gyöngé fonalon összeköthető volna, valójában nem tudnám indokolni.

Ellenkezőleg azt látom, hogy a jótékonysági érzület egyetlen egyház kebelén sem melegebb, mint a Mózes egyházában; amiből méltán következtethető, hogy a felebaráti szeretet elmélete a zsidó egyházban is élő törvény.

Azt sem merném állítani, hogy a zsidóságnál észlelhető kozmopolitikus vonások vallási motívumokra volnának visszavezethetők; mert hiszen a Mózes tanaiban sokkal több a nemzeti elem, mint a keresztény tanokban.

Ami pedig a családi élet bensőségét illeti, ez a zsidóknál mintaszerű. Ez azt jelenti, hogy az emberi közösségnek legelső, legönzetlenebb és legerkölcösebb formációja iránt a zsidó hitélet épen olyan fogékony, mint a keresztény. A hűség kötelékére vonatkozó botlások individuális és faji természetűek s egyáltalában nem jelentik az egyházi törvények lazaságát.

Ezek után nem tűröm, hogy bárki is holmi vallási türelmetlenséget lásson soraimban. Épen ezért nem is használom a zsidó szót azon nép megnevezésénél, amelyről írok. Még a látszatát is kerülni óhajtom annak, mintha általánosítani akarnék. Megkülönböztetem a kazárt, aki idegen, a zsidótól, aki magyar és nem a zsidókról írok, hanem a kazárokról. Teszem pedig ezt nem a szépítgetés, hanem az igazság okából. A szépítgetés úgy se tartozik se jó, se rossz szokásaim közé.

Ezzel szemben a zsidó vallású magyaroktól megkívánom, hogy ők se általánosítsanak. A kazárok dolgából ne csináljanak zsidó-kérdést. Ne védjék a bűnt, ha azt vallásfelekezetük valamelyik tagja követte el. Kancsal szemekkel ne nézzék azt az

akciót, mely bennszülötteket akar kiragadni az idegen kazárok karmaiból.

Felvidékünkre 1868-ban kezdtek a kazárok beözönlenni. Azelőtt is szállingóztak, jöttek, mentek, meg is telepedtek. Egy öreg kazár, akit elvagyonosodása következtében «báró»-nak keresztelt el Zugó község vidéke, így szólott hozzám:

«Mi is bennszülöttek vagyunk; Magyarország polgárai. Az állami védelmet mi is megérdemljük.»

— Mikor telepedett meg itt? — kérdezém.

«Én? Én itt születtem; apám is itt született, nagyapám is.»

— Van-e erről anyakönyvi bizonyíték?

«Az nincs. De jöjjön ki velem az úr a temetőbe; ott megmutatom a sírköveket. Érnek azok annyit, mint az írás.»

Ez a bizonyíték csakugyan erős. Aki a sírokat szólítja tanúságtételre, az már — gondolám — össze van nőve ezzel a földdel, e földnek nagy és nemes érdekeivel. A fölébredt rokonszenyv nem palástolható érzésével kérdeztem:

— Hány holdja van a haza földjéből?

«Kevés. Csak éppen annyi, amennyit kénytelen voltam átvenni bukott adósaimtól.»

— Licitáción?

«Igen.»

— Nem ingerelte semmi arra, hogy földet vásároljon, szabad kézből?

«Mi ingerelt volna? A föld rossz üzlet. Nagy helyen kell dolgozni kis haszonért. Aztán megköti az embert egy helyhez. Pénzemmél, korcsmámmal, boltommal oda mehetek, ahová akarok. A földet sem kocsira nem rakhatom, sem a hátamra nem vehetem.»

— Hány ökörfogatot tart?

«Csak lovat tartok; azzal fuvarozom a szeszt és egyéb árút.»

— Azzal is szánt?

«Nem szántok, nem gazdásodom. Földjeimet haszonbérbe és részibe adom a parasztnak. Nem érdemes itt a földdel kínlódnia.»

A fölébredt rokonszenv elpárolgott. Beszélgetésünk németül folyt. Én törtem a nyelvet, ő rontotta. Végre magyarul szólottam hozzá.

«Nem tudok magyarul.»

— Volt-e katona?

«Abban az időben nem vették azt olyan szigorúan. Csak a vigyázatlanokat sorozták be.»

— Hány éves?

«Hetvennégy.»

— Ötvenkét év előtt éppen huszonkettő volt. Akkor csak szolgált a honvédségnél?

«Nem szolgáltam. Katona csak úgy lesz az ember, ha muszáj. Mi akkor itt, a vereckei-szorosban mindnyájan szállítással foglalkoztunk.»

— A muszkák részére?

«Igen.»

— Jól fizették?

«Meghiszem azt! Olyan brilliáns üzleteket soha sem csináltunk.»

Nem folytattam tovább. Amit kerestem: a hazafias érzésnek legkisebb nyomát sem fődözhettem föl. Ennek mindegy. Orosz invázió, osztrák uralom, magyar alkotmányosság — mindegy. Lelki világába nincs bekapcsolódva a Haza fogalma. Három ismeretlenű egyenletről éppen úgy beszélhettem volna vele, mint hazaszeretetről.»

Hetvennégy évet töltött el, a nélkül, hogy szíve egyetlenegyszer is megdobbant volna azért a hazáért, amelyben született, ahol élt, vagyont gyűjtött, oltalmat nyert.

Szakálla megnőtt, meg is őszült, teste elhízott, zsebe megtelt. Gyermekeit kiházasította, unokáit fölnevelte, vidékét kiszarolta. Finácnak, zsandárnak, bíróságnak nem vétett. Hatósággal pörbe nem szállott. Űzte a szesz-csempészetet, az áruuzsorát, a pénzuzsorát, a gabonauzсорát és a feles marhauzсорát. Így élt.

A többi is így él. Nem tanul, nem művelődik, nem mosdik. Csinálja az üzletet és a gyermeket. Esküszik hamisan. Sokszor

gyujtogat. Megcsonkítja ellensége barmát. Vádaskodik alaptalanul. Veszteget, ahol lehet. Korrumpál mindenütt. Pénteken este gyertyát gyujt és megfürdik a rituális lében. Hangosan imádkozik és némán csal. A földről lenyúzza a termőréteget, a népről a bőrt.

Szapora, mint a bogár. Élelmes, mint a veréb. Pusztít, mint a patkány.

Az uradalom által elgyöngített hegyvidéki népet úgy támadta meg a kazár, mint a sötét, félelmes és undorító légytömeg a megsebzett és elhagyatott állatot.

